

Klimaendringer, flom, tørke og helse – Lancet Countdown policy brief for Norge

Norge er et land med mye vær i mange varianter. Det typiske er hva mange vil kalle dårlig vær med mye nedbør og perioder uten sol og varme. Flom og ulike typer skred er kjente utfordringer, og dersom de forårsaker skade får det oppmerksomhet i media. Også perioder med unormal varme og fravær av regn omtales. Hetebølger som kommer krypende inn over landet fra sør eller øst, blir ofte bejublet i medier med at endelig kommer sommeren også til oss. Det er imidlertid grunn til å tro at relativt få i Norge knytter ekstremvær og naturfare til klimaendringer her til lands. Menneskeskapte klimaendringer fører til økt sannsynlighet for ekstreme værhendelser, og enten for lite eller for mye vann er karakteristiske trekk ved disse.

«The Lancet Countdown reports» er en serie årlige publikasjoner som belyser sammenhengen mellom folkehelse og klimaendringer. I følge the Lancet Countdown rapporten for 2022 har landområder som blir rammet av ekstreme tørkeperioder globalt, økt med 29% det siste ti-året sammenlignet med 1950-tallet. Konsekvensene er størst i det globale sør, men utbredelsen og omfanget av slike hendelser øker. Noen eksempler fra de siste to årene på den nordlige halvkule er hetebølgen over Canada, hetebølger og skogbranner i Sibir, flom i Belgia og Tyskland og alvorlige tørker i USA og Europa.

Ekstremnedbør, flom og skred er forventet å øke også i Norge. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) beskriver i rapporten «Klimaendring og framtidige flommer i Norge» (2016) en betydelig økning i størrelsen og antallet regn-

flommer mot slutten av dette århundret dersom klimagassutslippene fortsetter å øke. Den økte forekomsten vil spesielt ramme kystnære områder, med andre ord der størst andel av befolkningen bor, og hvor infrastruktur er mest sårbar. Det er likevel oppsiktsvekkende at en EU-finansiert studie (PERITA) publisert i august 2022, konkluderer med at kun 27% av nordmenn tror landet vil bli påvirket av klimaendringer, og 24% oppgir ikke å tro at menneskelig aktivitet er årsak til et endret klima. Ifølge denne studien er dermed nordmenn de mest «klimaskeptiske» i Europa.

Det er betydelig usikkerhet i modellene for hvordan tørke i Norge vil påvirkes av klimaendringer, men de studiene som foreligger viser at hydrologisk tørke kan bli mer alvorlige fordi økt temperatur fører til økt fordampning og dermed mindre markvann, lavere grunnvannstand og lite vann i elvene om sommeren, selv om nedbøren forblir uendret eller øker. Det er altså mulig vi i økende grad vil rammes av både flom og tørke. Konsekvensene vil i så fall bli store for praktisk talt alle sider ved samfunnet, og det vil ha både direkte og indirekte effekter på menneskers helse. Hva som er potensielle helseeffekter av klimaendringer, blir ofte etterspurt. De direkte konsekvensene av ekstreme hendelser, som skader og dødsfall, heteslag eller mangel på tilgang til rent vann eller mat, er åpenbare og enkle å dokumentere. De indirekte konsekvensene som påvirkning på mental helse, endret næringsinnhold i kornprodukter eller forandringer i forekomst av infeksjonssyk-

dommer, er ikke åpenbare, vanskeligere å dokumentere og dermed mer problematisk å kommunisere.

For norske forhold ble det 24. oktober, sammen med årets Lancet Countdown rapport, publisert en politikk anbefaling. Anbefalingene i dette dokumentet, basert på utsiktene for Norge, er å etablere nasjonale konsekvensanalyser av økt risiko for flom og tørke forårsaket av et endret klima, med spesielt fokus på mulige helsekonsekvenser. En nasjonal handlingsplan for å øke beredskapen og bærekraft i alle sektorer, inkludert helse er nødvendig, og etter hvert som kunnskapsbasen vokser, må nasjonale risikovurderinger og handlingsplaner oppdateres. I tillegg oppfordres det til at folkehelseeksperter spiller på lag med media i å formidle trusler, risiko og muligheter til befolkningen og beslutningsmottakere.

Den raske økningen i temperatur globalt omtales som kode rød for planeten. I skrivende stund foregår også COP27 i Egypt, hvor beslutningstakere verden over forhandler om forpliktelser for å bekjempe klimaendringer, og det rapporteres at det vil kreve betydelige kutt i klimagassutslipp og utfordrende diskusjoner knyttet til klimafinansiering. Endring av det hydrologiske kretsløpet vil ha store konsekvenser både på helse og samfunnssikkerhet, og redaksjonskomiteen understreker viktigheten og nødvendigheten av initiativ som the Lancet Countdown for å belyse mulige effekter av klimaendringer på menneskers helse.

Redaksjonskomiteen

«Dypt, dypt lå minnet
om julen.
Som en brønn hvor han
kunne hente vann
i mørketider.»
- Sigurd Hoel